

УДК 311.212:351.862.4]323.13:316.647.6:35.077.7Блок“1970”
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5984/2022/4.17>

Паска Б. В.

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

ТАЄМНІ АГЕНТИ КДБ У БОРОТЬБІ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ В 1970-Х РР.

Метою статті є комплексний аналіз агентурної мережі Комітету державної безпеки (КДБ) при Раді Міністрів (РМ) Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР) у 1970-х рр. в контексті її використання проти українського дисидентського середовища. Основою джерельної бази статті є розсекречені матеріали Галузевого державного архіву Служби безпеки України (ГДА СБУ), а також навчальні посібники для підготовки працівників КДБ. Методологічною основою статті виступили принципи об'єктивності, історизму, всебічності, наступності, а також комплекс зазальнонаукових та спеціально-історичних методів. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що дана проблема досі не стала предметом повноцінного вивчення в сучасній українській історіографії. Автор приходить до висновку, що агентурна мережа відіграла ключову роль у системі позасудових оперативних методів боротьби КДБ проти українського національного руху в 1970-х рр. Працівники спецслужби приділяли значну увагу процесу вербування таємних агентів, їх ідеологічній обробці, розробці для них лінії поведінки в дисидентському середовищі. У середині 1970-х рр. під час оперативних заходів за справою «Блок» для боротьби проти українських дисидентів було залучено більше двох сотень агентів, із яких бл. 100 осіб відзначалися активною й ефективною роботою на спецслужбу. Основними завданнями агентурної мережі були надання працівниками КДБ своєчасної інформації про антирадянську діяльність учасників національного руху; оперативний контроль за поведінкою об'єктів розробки, поширенням самвидавної літератури; здійснення впливу на діяльність дисидентів шляхом «приватної профілактики»; виконання спеціальних завдань оперативних працівників КДБ; переривання каналів зв'язку між дисидентським рухом та українськими діаспорними організаціями.

Ключові слова: Комітет державної безпеки (КДБ), агентурна мережа, український національний рух, український дисидентський рух, радянський режим, репресії, справа «Блок».

Постановка проблеми. Основним репресивно-каральним органом радянського режиму у 1950-х – 1980-х рр., який займався боротьбою проти українського національного руху, був Комітет державної безпеки (КДБ) при Раді Міністрів (РМ) Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР). Найбільш активні учасники руху піддавалися судовим переслідуванням за політичними статтями Кримінального кодексу. Водночас працівники КДБ проводили постійну секретну оперативну роботу проти дисидентського середовища, намагаючись встановити над ним повний контроль. Масштаби оперативних заходів були набагато більшими, ніж розмах відкритих судових репресій, адже вони розпочиналися задовго до офіційного початку слідства проти особи і не припинялися навіть після її звільнення з ув'язнення. Особливого розмаху використання працівниками КДБ позасудових методів проти українських дисидентів набуло у 1970-х рр., після т. зв. «генерального погрому» 1972–1973 рр. Ключовим інстру-

ментом секретної роботи КДБ проти українського національного руху була розгалужена агентурна мережа, постійному підсиленню якої керівництво спецслужби приділяло особливу увагу. Повноцінне наукове дослідження особливостей роботи таємних агентів, їх ролі та значення у протистоянні радянського режиму з дисидентами стало можливим після розсекречення документів і матеріалів, які зберігалися в архівах КДБ.

Аналіз основних досліджень. Вивчення секретних методів, які широко застосовувалися КДБ проти українського національного руху, тільки розпочинається в сучасній історіографії. Знаковою є монографія Сергія Плохія про вбивство Степана Бандери [12], у якій розкрито особливості використання агентів у 1950-х рр. Протистояння КДБ та закордонних центрів ОУН стало предметом статті Ярослава Антонюка та Володимира Трофимовича [1]. У розвідці Тараса Ковалевича представлено використання негласних співробітників КДБ проти українського

національного руху на основі аналізу спогадів самих дисидентів [9]. Проте проблема вивчення особливостей використання агентурної мережі КДБ у 1970-х рр. наразі ще не стала предметом всебічного дослідження. Основою джерельної бази статті є розсекречені матеріали Галузевого державного архіву Служби безпеки України (ГДА СБУ) [2–7], а також навчальні посібники для підготовки працівників КДБ [10; 11; 15].

Мета статті – комплексний аналіз агентурної мережі КДБ при РМ УРСР у 1970-х рр. в контексті її застосування проти українського дисидентського середовища.

Виклад основного матеріалу. У 1970-х рр. радянська влада взяла курс на повне придушення українського дисидентського руху, який вважався однією із ключових загроз для тогочасного режиму. Судові та позасудові репресії проти середовища шістдесятницького правозахисту в УРСР здійснювалися у першу чергу в рамках справи групової оперативної розробки «Блок», яка була започаткована влітку 1971 р. з ініціативи очільника республіканського КДБ Віталія Федорчука. Агентура КДБ поряд із службою зовнішнього спостереження, службою перевірки кореспонденції, використанням оперативної техніки була одним із основних засобів секретної роботи проти українського дисидентського середовища.

Агенти вербувалися працівниками КДБ, як правило, із числа учасників національного руху, їх рідних і близьких. При цьому використовувалися компрометуючі матеріали на особу або наявність у неї патріотичних почуттів щодо радянської держави [15, с. 228–229]. Досить часто вже завербовані агенти КДБ спеціально знайомилися з дисидентами, вдавали з себе їх однодумців і намагалися втертися в довіру. Агентурні позиції створювалися не тільки серед активних учасників руху, а також у середовищі інтелігенції та молоді – тих суспільних верств, які, на думку кадебістів, могли в першу чергу стати об'єктом поширення національних ідей [11, с. 167].

Перед вступом у контакт із кандидатом на вербування оперативний працівник мав в'ясувати його ставлення до національної політики комуністичної партії, особисті якості, відношення до національного руху. Під час вербування та подальшого використання агентів кадебісти займалися їх «ідеологічним вихованням», намагалися переконати в бущімто хибності і штучності ідей національного руху, «ворожості поглядів» та «антидержавній спрямованості» його учасників [10, с. 104].

Окремі агенти, які симпатизували дисидентам, намагалися саботувати виконання вказівок

КДБ, подаючи неточну або хибну інформацію про їх діяльність. Агентом-дворушником був, наприклад, львівський історик Ярослав Дашкевич, якого було зрештою виключено із агентурної межі КДБ [2, арк. 176]. Агенти «Ромашка» і «Василь», які працювали з колишнім оунівцем Петром Саранчуком наприкінці 1960-х рр., зуміли передати останньому інформацію про спостереження за ним зі сторони КДБ. Завданням оперативних працівників було недопущення такого «дворушництва» агентів шляхом посилення ідеологічного «виховання» та постійної перевірки їх діяльності [10, с. 106].

Для збільшення ефективності агентів для них спеціально розробляли лінію поведінки в дисидентському середовищі. Наперед визначалася роль, у якій агент мав виступати перед об'єктами розробки чи перевірки, а також способи і прийоми отримання потрібної інформації. Типовими ролями агентів були допитливий співрозмовник, який цікавиться національним питанням у радянському суспільстві; «земляк», що прагне дізнатися про життя та зміни, які відбулися в рідній місцевості; людина із власною думкою щодо національного питання в УРСР тощо. Оперативні працівники КДБ обумовлювали певні рамки ініціативності агента для того, щоб його поведінка не була занадто провокаційною та підозрілою. В ідеалі роль агента мала б передбачати підтримку з тим чи іншим учасником дисидентського середовища систематичні та ділові контакти протягом довгого періоду часу. Керівництво КДБ звертало особливу увагу працівників на необхідність вироблення вміння агентів діяти самостійно, активно та кваліфіковано [10, с. 106–108].

Орієнтовні масштаби агентурної мережі КДБ при РМ УРСР можна встановити на основі чотирьох узагальнюючих доповідних записок на адресу московського керівництва про результати роботи в рамках справи «Блок» за 1974–1976 рр. [2; 3; 4; 5]. За цією справою протягом 1971–1976 рр. в поле зору КДБ у якості об'єктів та їх контактів потрапили 1074 особи [5, арк. 125]. Станом на червень 1974 р. з їх числа в якості агентів було завербовано 105 осіб [2, арк. 184]; до березня 1975 р. – ще 53 особи [3, арк. 81]; до листопада 1975 р. – ще 28 осіб [4, арк. 74]; до серпня 1976 р. – ще 28 осіб [5, арк. 126]. Загалом протягом вказаного періоду працівникам КДБ вдалося залучити в якості агентів 227 зв'язків об'єктів справи «Блок» (21%). Фактично, кожен п'ятий представник середовища української дисидентської інтелігенції був агентом КДБ.

Під час текстуального аналізу вищезгаданих доповідних записок виявлено майже 100 кодових

імен агентів КДБ, які працювали з українськими дисидентами. У кожному з цих документів згадано про роботу від двох до чотирьох десятків представників агентурної мережі. Агенти фігурують, як правило, під кодовими іменами, що в умовах відсутності знищених на початку 1990-х рр. абсолютної більшості агентурних справ ускладнює їх ідентифікацію. У Києві та Київській обл. найбільш активно та ефективно діяльністю відзначалися агенти «Васильєв», «Овід», «Андрій», «Едельвейс», «Карпенко», «Майкл», «Янтарський», «Мирослава», «Тополь», «Борис»; у Львові та Львівській обл. – «Зигмунд», «Вікторія», «Гайдай», «Романов», «Автор»; у Одесі – «Остап»; в Івано-Франківській обл. – «Дон»; у Тернопільській обл. – «Львівський»; у Ворошиловградській обл. (нині Луганська обл.) – «Літератор» та ін. У мордовських та пермських виправно-трудовах колоніях під час роботи з українськими політ'язнями найбільшу активність виявляли агенти «Роксолана», «Травневий», «Ступій», «Кудря», «Данко», «Сагайдачний», «Ільїн», «Орехов».

Шляхом порівняння матеріалів різних доповідних записок КДБ, а також спогадів учасників дисидентського руху вдалося встановити справжні імена тільки окремих агентів. Наразі встановлено, що кодове ім'я «Васильєв» належало філологу Василю Яременку [7, арк. 82; 8, с. 205, 207, 238, 287, 302], «Овід» – Євгену Михайлоку [7, арк. 91; 8, с. 282, 285; 13, с. 224–235], близькому другу письменника Бориса Антоненка-Давидовича, «Роксолана» – Зої Діденко [2, арк. 182; 3, арк. 80; 6, арк. 303–304], «Травневий» – Любомиру Старосольському [2, арк. 183; 3, арк. 80; 14, с. 621–622]. Наприкінці 1973 – на початку 1974 рр., судячи із матеріалів доповідних записок, працівникам КДБ вдалося завербувати як агента Галину Чубай – дружину об'єкта справи «Блок», львівського поета Григорія Чубая [2, арк. 180]. Велася активна робота по вербуванню агентів із числа дружин дисидентів, які перебували в ув'язненні. Встановлення справжніх імен більшості агентів, які працювали в дисидентському середовищі, є перспективним напрямом для подальших досліджень.

Агентурна мережа КДБ відіграла ключову роль під час отримання спецслужбою сигналів про «ворожу» діяльність певних осіб в руслі українського національного руху. Агенти постачали працівникам КДБ цінну інформацію про діяльність дисидентів, їх наміри, контролювали поширення самвидавної літератури. Зокрема, зусиллями агентів «Рубіна» і «Гармаша» наприкінці 1973 р. кадебісти дізналися про те, що київська

правозахисниця Оксана Мешко вдома зберігає нелегальні самвидавні документи [2, арк. 168]. Агент «Овід» на рубежі 1973–1974 рр. повідомив органи КДБ про написання Б. Антоненком-Давидовичем статті із критикою радянської дійсності та передачу її літературознавиці Михайлині Коцюбинській [2, арк. 167]. На початку 1975 р. лідеру львівських дисидентів Михайлу Гориню були підставлені агенти «Перов» і «Вікторія», які донесли в КДБ інформацію про його роботу над спогадами часів ув'язнення під назвою «Мій Христос» [3, арк. 70–71].

У першій половині 1974 р. агентів було залучено до збору інформації про осіб, яких КДБ вважав причетними до видання самвидавного часопису «Український вісник»: агент «Анжеліка» працювала із Людмилою Шереметьєвою, «Вікторія» і «Надія» – із Любомирою Попадюк, «Васильєв» – з Атеною Пашко [2, арк. 183]. У листопаді–грудні 1974 р. агенти «Овід» і «Васильєв» отримали інформацію від дисидентів Юрія Бадзя та Бориса Антоненка-Давидовича інформацію, що місцем знаходження відновленої редакції «Українського вісника» було м. Львів [3, арк. 71]. Крім того, працівники КДБ завербували у мордовських колоніях одного із ув'язнених друзів лідера підпільної організації Український національно-визвольний фронт Зоряна Попадюка як агента «Травневого» (Л. Старосольського). Після звільнення з ув'язнення агент «Травневий» був підставлений матері З. Попадюка Любові Попадюк. У результаті організованої кадебістами зустрічі «Травневого» із Л. Попадюк КДБ отримав інформацію про імовірну причетність останньої до передачі номерів «Українського вісника» за кордон та її контакти із видавцями журналу [3, арк. 72–73]. У вересні 1975 р. за дорученням КДБ агентка «Едельвейс» здійснила передачу самвидавних документів для публікації в «Українському віснику» від київського журналіста Олеса Шевченка до львів'янина Романа Наконечного, в результаті чого в поле зору КДБ потрапили дисиденти, що були активними учасниками видання часопису [4, арк. 63–64].

Чимало агентів працювало з одним із лідерів київських дисидентів, літературознавцем і публіцистом Юрієм Бадзьом. Агенту «Янтарському», який увійшов в довіру до Ю. Бадзя, було доручено надавати йому допомогу та посередництво в підтриманні контактів з однодумцями з метою виявлення, перевірки та перехоплення самвидаву [2, арк. 171]. Агенти «Васильєв» і «Овід» у середині 1970-х рр. користувалися повною довірою дисидента. Публіцист почав розповідати їм про

свої плани щодо підготовки монографії із теоретично обґрунтованою вимогою відокремлення УРСР від СРСР та відповідною програмою дій (мова йшла про книгу «Право жити»). На початку березня 1975 р. Ю. Бадзьо навіть запропонував агенту «Васильєву» написати один із розділів цієї монографії, присвячений становищу української літератури в УРСР. У той же час агента «Овода» дисидент просив підшукати для нього надійну машиністку, яка б займалася друком праці [3, арк. 65–66]. Завдяки діяльності агентів КДБ встановив надійний оперативний контроль над діями Ю. Бадзя та мав усі можливості не допустити поширення його трактату «Право жити» через самвидав. Зрештою, на початку 1976 р. за активної участі агента «Васильєва» працівники КДБ отримали повний текст роботи Ю. Бадзя на бл. 1 тис. аркушів [5, арк. 110]. А у грудні 1977 р. той же «Васильєв» відіграв ключову роль в успішній спецоперації щодо таємного вилучення «Права жити» під виглядом інсценування квартирної крадіжки [7, арк. 82; 8, с. 238–239].

Досить часто агенти використовувалися для впливу і морального тиску на об'єктів справи «Блок» та їх контактів з метою свідомого припинення ними дисидентської діяльності. У термінології КДБ такі дії називалися «приватна профілактика». Агенти залучалися до «профілактичних» заходів у тому випадку, якщо це не загрожувало їх можливому розшифруванню і не відбивалося на виконанні інших завдань. Оперативні працівники КДБ навчали агентів спеціальним методам і прийомам полеміки в національному питанні [11, с. 168, 180]. Особливо успішними у «профілактичній» роботі, як правило, були родичі або близькі знайомі об'єктів розробки, а також т. зв. «агенти впливу» – таємні співробітники, які були краще розвинуті за об'єктів в інтелектуальному плані та користувалися в них авторитетом [11, с. 180–181].

Зокрема, «профілактичний» вплив на скульптора Івана Гончара здійснювали агенти «Роман» і «Кореспондент», на перекладача Григорія Кочура – «Іван» і «Тищенко», на літературознавця Віктора Іванисенка – «Арсен» і «Денисов» [2, арк. 175]. Математик Віктор Бондарчук, який симпатизував українському дисидентському руху та підписував листи до органів влади на його підтримку, під впливом агента КДБ «Карпенка» на початку 1975 р. погодився усно засудити свою діяльність, виступивши з цього приводу перед колегами в Інституті кібернетики Академії наук УРСР [3, арк. 77]. Поет із м. Вишгорода Київської обл. Володимир Комашков припинив контакти із середовищем шістдесятницького правозахисту

після спілкування з агентом «Прокопенком». У січні 1975 р. він звернувся в органи КДБ із завіренням, що більше не буде займатися дисидентською діяльністю [3, арк. 78].

Працівники КДБ досить часто намагалися через використання агентів та технічних засобів забезпечувати оперативний контроль за поведінкою дисидентів. Основною метою спецслужби в цьому випадку було недопущення відкритих виступів та активізації небажаних для влади дій зі сторони окремих учасників руху спротиву. Наприклад, у жовтні 1973 р. кадебісти організували службове відрядження інженера-геодезиста, об'єкта справи «Блок» Івана Русина з Києва до Чернівецької обл., де через наперед підготовлене агентурне середовище було забезпечено повний контроль за його поведінкою. У результаті вдалося зафіксувати вживання І. Русиним під час бесід «націоналістичних» висловів, отримано три наклепницькі заяви на нього від громадян [2, арк. 172].

Інколи за вказівкою працівників КДБ агенти зупиняли «небажані» дії зі сторони дисидентів шляхом звичайного переконання в ході бесіди. Зокрема, на початку 1975 р. Б. Антоненко-Давидович передав своєму знайомому московському літератору А. Кузнецову памфлет «Чистка», присвячений періоду сталінських репресій. Передачу здійснив один із близьких знайомих київського письменника – агент КДБ «Овід». Під час розмови із А. Кузнецовим він переконав останнього не публікувати та не поширювати вказаний памфлет для того, щоб «не погіршувати і без того складного становища Антоненка-Давидовича» [3, арк. 69]. Таким чином, спецслужба домоглася обмеження розповсюдження антирадянського твору без його вилучення і лишнього розголосу. Крім того, було закріплено довіру до агента «Овода» в середовищі дисидентів та покращено його агентурні позиції.

Однією із стратегічних цілей КДБ було недопущення контактів між дисидентами та представниками діаспори, які намагалися сприяти розгортанню в УРСР українського національного руху. За наказом КДБ завербовані агенти під виглядом учасників руху спротиву часто виходили на зв'язок із туристами-українцями, громадянами країн Західної Європи і Америки, які прагнули встановити контакти із середовищем шістдесятницького правозахисту. Наприклад, у березні 1974 р. агента «Мирославу» було в такий спосіб «підставлено» туристу-українцю із Канади З. Барчинському; органи КДБ здійснили заходи щодо перехоплення та взяття під контроль цього каналу зв'язку між дисидентством та діаспорою. Наступ-

ного місяця на прибулого із Канади туриста А. Семотюка, учасника Закордонного представництва Української головної визвольної ради (ЗП УГВР), вийшли агенти КДБ «Дніпровський», «Антуан» і «Перший». У квітні–травні 1974 р. громадянину США А. Чорнодольському в Одесі було «підставлено» агента «Остапа», а у Львові – агента «Вікторію» [2, арк. 186–188]. В усіх випадках органи КДБ намагалися закріпити контакти між агентами та прибулими з-за кордону українцями задля подальшої підстави агентів діаспорним організаціям. У такий спосіб створювалися передумови для зав'язування оперативних ігор із цими організаціями.

Отже, агентурна мережа відігравала ключову роль у системі позасудових оперативних методів боротьби КДБ проти українського національного руху в 1970-х рр. Працівники спецслужби приділяли значну увагу процесу вербування таємних агентів, їх ідеологічній обробці, розробці для них лінії поведінки в дисидентському середовищі.

У середині 1970-х рр. під час оперативних заходів за справою «Блок» для боротьби проти українських дисидентів було залучено більше двох сотень агентів, із яких бл. 100 осіб відзначалися активною й ефективною роботою на спецслужбу. Основними завданнями агентурної мережі були надання працівникам КДБ своєчасної інформації про антирадянську діяльність учасників національного руху; оперативний контроль за поведінкою об'єктів розробки, поширенням самвидавної літератури; здійснення впливу на діяльність дисидентів шляхом «приватної профілактики»; виконання спеціальних завдань оперативних працівників КДБ; переривання каналів зв'язку між дисидентським рухом та українськими діаспорними організаціями. До перспективних напрямів дослідження можна віднести встановлення справжніх імен таємних агентів шляхом порівняння документації КДБ зі спогадами учасників дисидентського руху та іншими джерелами; аналіз використання агентурної мережі проти підпільних груп та організацій.

Список літератури:

1. Антонюк Я., Трофимович В. Протиборство спецслужб закордонних центрів ОУН із КДБ (1960-ті – початок 1990-х рр.). *Український історичний журнал*. 2021. № 3. С. 114–125.
2. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). Ф. 16. Спр. 1035. 400 арк.
3. ГДА СБУ. Ф. 16. Спр. 1043. 377 арк.
4. ГДА СБУ. Ф. 16. Спр. 1047. 311 арк.
5. ГДА СБУ. Ф. 16. Спр. 1054. 326 арк.
6. ГДА СБУ. Ф. 16. Спр. 1059. 374 арк.
7. ГДА СБУ. Ф. 16. Спр. 1074. 362 арк.
8. Кириченко С. Люди не зі страху. Українська сага : *Спогади*. К. : Смолоскип, 2013. 920 с.
9. Ковалевич Т. Засоби тиску на український дисидентський рух та його дискредитація з боку КДБ. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2019–2021. Спецвипуск. С. 423–435.
10. Оловянников Я., Золототрубов В., Нерушенко В., Чернов В. Особенности борьбы советской контрразведки с идеологической диверсией зарубежных буржуазно-националистических организаций и подрывной деятельностью враждебных националистических элементов : Учебный материал. Москва, 1974. 140 с.
11. Оловянников Я., Шевчук В., Нерушенко В., Голушко Н. Чернов В. Особенности борьбы советской контрразведки с идеологической диверсией зарубежных буржуазно-националистических организаций и подрывной деятельностью враждебных националистических элементов : учебное пособие. Москва, 1978. 200 с.
12. Плохій С. Убивство у Мюнхені. По червоному сліду. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. 579 с.
13. Русин І. Невільничі мандри. Харків : Права людини, 2015. 284 с.
14. Рух опору в Україні : 1960–1990. Енциклопедичний довідник. К. : Смолоскип, 2010. 804 с.
15. Шульженко Б., Хамазюк І., Данько В. Украинские буржуазные националисты. Москва, 1963. 290 с.

Paska B. V. SECRET AGENTS OF THE KGB IN THE CONFRONTATION AGAINST THE UKRAINIAN NATIONAL MOVEMENT IN THE 1970S

The purpose of the article is a comprehensive analysis of the agent network of the State Security Committee (KGB) under the Council of Ministers (CM) of the Ukrainian Soviet Socialist Republic (USSR) in the 1970s in the context of its use against the Ukrainian dissident movement. The source base of the article is based on declassified materials of the Sectoral State Archive of the Security Service of Ukraine (SSA SSU), as well as manuals for the training of KGB employees. The methodological basis of the article is the principles of objectivity, historicism, comprehensiveness, continuity, as well as a set of general scientific and special historical methods. The scientific novelty of the research lies in the fact that this problem has not yet become the subject of a full-fledged study in modern Ukrainian historiography. The author concludes that the agent

network played a key role in the system of extrajudicial operational methods of the KGB's struggle against the Ukrainian national movement in the 1970s. Employees of the special service paid considerable attention to the process of recruiting secret agents, their ideological processing, and the development of a line of behavior for them in a dissident environment. In the mid-1970s, more than two hundred agents were recruited to struggle against Ukrainian dissidents during operational measures on the case "Block", of which about 100 people were noted for their active and effective work for the special service. The main tasks of the agent network were to provide KGB employees with timely information about the anti-Soviet activities of the participants of the national movement; operational control over the behavior of objects of development, distribution of self-published literature; influencing the activities of dissidents through "private prevention"; execution of special tasks of operatives of the KGB; interruption of communication channels between the dissident movement and Ukrainian diaspora organizations.

Key words: State Security Committee (KGB), agent network, Ukrainian national movement, Ukrainian dissident movement, Soviet regime, repressions, the case "Block".